

A JÓNÁS-KOMPLEXUS ELMÉLET

avagy

A BIBLIAI JÓNÁS KÖNYVE ELEMZÉSE PSZICHOLÓGIAI SZEMPONTOK ALAPJÁN

Vanderstein Noémi

Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, Zsidó Vallástudományi Doktori Iskola
PhD student, Jewish Theological Seminary – University of Jewish Studies
H-1084 Budapest, Bérkocsis u. 2., Hungary
e-mail: vanderstein@freemail.hu

SUMMARY

This paper introduces one of the aspects concerning the *Book of Jonah* in the *Bible*. The book can be interpreted in a number of ways. My aim is to show how Dr. Abraham Maslow makes an analysis on the main character of the story. Jonah's personality changes in the story. He faces some adventures which result in losses and profits at the same time.

My aim is to present a new wave in the field of psychology. It is called the Jonah Complex. This trend originates from the 1960s, and the basis of the theory is the subject of Jonah. Everybody in the world has a part of Jonah in himself or herself but probably we do not recognize the symptoms in ourselves.

Kulcsszavak: személyiségváltozás, kiválasztottság, vallásos hit, bukás, siker.

1. BEVEZETÉS

A bibliai prófétairodalom egyik kiemelkedő darabja a *Jónás könyve*. A történetet számtalan módon lehet elemezni, különböző szempontok szerint lehet interpretálni az abban megjelenő eseményeket, személyeket, élőlényeket és gondolatokat.

Írásomban nem célokom elemezni a *Jónás könyve* cselekményét, mondatait. A hangsúlyt a főszereplőre helyezem: bemutatom Jónás személyiségét, különös tekintettel annak alakulására, fejlődésére. Célokom annak interpretálása, hogy hogyan alakul Jónás vallásos hite a műben, annak figyelembe vételével, hogy a főszereplőt érő negatív hatások valamennyi esetben a főhős javát szolgálják. Mindezek együttes megélése nagymértékben hozzájárul a főhős vallásos hitének változásához és személyiségének fejlődéséhez, amely egyúttal a lelki vívódások nyugvópontra jutását is jelenti.

Publikációmban ismertetek Jónás tulajdonságainak alapul vételével egy új pszichológiai áramlatot, amely a bibliai *Jónás könyve* főhősének nevét viseli. A Jónás-komplexus teória megalkotója Dr. Abraham Maslow²¹ orvos, aki kutatásainak eredményeit *Az apa emberi természetűvé válik* (*The Father Reaches of Human Nature*) című tanulmánykötetében részletesen ismertette foglalkozik Jónással, aki mélyen bennünk lakozik, és harcol, hogy előjőjön.²²

²¹ Dr. Abraham Maslow (1908-1970): amerikai pszichológus, munkássága során az emberi szükségletek hierarchiájával foglalkozott. Kutatásainak eredményeit modelljében, a Maslow-piramisban foglalta össze. Véleménye szerint, a piramis csúcán az egyén önmegvalósítása áll.

²² Dolgozatomban külföldön megjelent szakirodalmat használok fel, kortárs interpretációkkal kiegészítve. Fontosnak tartom elmondani, hogy ehhez a témához magyar nyelvű publikációt nem találtam, minden felhasznált szakirodalom saját fordításom.

2. PSZICHOLÓGIAI KÉRDÉSFELVETÉS I.

A 'kiválasztottnak lenni' és a 'választani valamit' kifejezések jelentős szerepet töltenek be a zsidó ember hétköznapi életében, így Jónás életében is. Mindkét fogalom hatást gyakorol a szubjektumok vallásos hitére.

A 'kiválasztottnak lenni' és 'választani valamit' nem ugyanazt jelentő kifejezések. A zsidó ember vallásos hitét meghatározó alapvető fogalom mind a kettő. A kiválasztottság magában hordozza azt a megállapítást, amely szerint nem az egyén választ önmaga számára, hanem valaki más a választó személye. A választás pedig az a mód, ahogyan az ember éli az életét. A kiválasztottság és a választás is emberi felelősség. A kiválasztottságnak és a választásnak egyaránt vannak előnyei és hátrányai is. Más szavakkal, mindkettő magában foglal veszteségeket és nyereségeket is. Így a kiválasztottság elvesztése lehetővé teszi a választást, mint nyereséget; és fordítva: a választás lehetőségének elvesztése nyereségként magában hordozza a kiválasztottságot.

Miért térünk ki a siker elől? Miért vonakodunk felismerni saját nagyságunkat? (Agrawal S. S. 2011) – ezek azok a kérdések, amelyek a bibliai *Jónás könyve* alapján, a hétköznapi emberre vonatkozóan, pszichológiai megközelítésben, dolgozatom kiindulópontjaként felmerülnek.

Valamennyiünkben rejtőzik egy Jónás? Miért van az, hogy habár mindannyiunkban benne van a nagyság iránti vágyakozás magja, sok esetben nem engedjük azt csirázni, illetve kivirágozni? Miért választjuk a közepszerűség tengerét? Miért elégszünk meg olyan dolgokkal, amelyek nem illenek valódi természetünkhöz? (Agrawal S. S. 2011)

3. JÓNÁS, ÁMITÁJ FIA

Jónás meséje egy allegória.²³ Összesen 48 versével, *Jónás könyve* egyike a Héber Biblia legrövidebb írásainak. A bibliai mese egy középkorú kereskedő tépelődései körül forog. Jónás, Ámitáj fia Eretz Jiszróélben (az ősi Izraelben), Zebulon földjén él, Gath ha-Hepher városának lakosa, megélhetési forrása a szomszédos városokban történő hálalás.

Az eredeti héber, Jona (Jónás) ben Ámitáj név szó szerinti jelentése: galamb, az igazság fia. A történet szerint Jónást elhívja az Örökkévaló, hogy egy olyan tevékenységet hajtson végre, amely sokkal nagyobb küldetés, mint hétköznapi élete. Azt a feladatot kapja, hogy menjen el Ninivébe (Asszíria fővárosába), és prófétáljon a Mindenható nevében, valamint buzdítsa a város lakóit a becsületességre és a megtérésre.

Jónás visszautasítja az elhívást. Jelenlegi élete lejátszódik szemei előtt. Észreveszi saját gyengeségét; felfedezi azt, hogy miért nem alkalmas a feladat elvégzésére. Ezt elmondja az Örökkévalónak, aki biztosítja őt arról, hogy a küldetést megfelelő módon el tudja látni.

Annyira hajthatatlan, hogy elmenekül Izraelből, annak érdekében, hogy elkerülje a rábízott feladat végrehajtását. Úgy dönt, hogy Társis városába megy, ami a tenger másik partján van, Asszíriával ellentétes irányban. Amikor a hajó, amiben utazik, eléri a tenger közepét, heves vihar támad, és rövidesen mindenkinek az élete veszélybe kerül. Bölcsességükben, a tengerészek rájönnek, hogy az egész problémát Jónás jelenléte okozza, így kidobják őt onnan.

A fuldokló Jónást – akinek küldetése még befejezetlen – egy óriási hal megmenti úgy, hogy egészben lenyeli őt. A hal gyomrába kerül, ahol eltölt három napot és három éjjelt. Ekkor szembesül Jónás önmagával. A hal gyomra zsinagógává változik, ahol Jónás az élet értelmén mereng. Miután megvilágosodik, imádkozik az Örökkévalóhoz, és végül beleegyezik a küldetés végrehajtásába. Ekkor a hal partra veti őt.

²³ Allegória (görög eredetű szó): jelképes ábrázolás, megszemélyesítés.

A kereskedő Jónásból próféta Jónás válik, tehát teljes az átalakulás. Az életét átértékelt próféta elindul Ninive irányába, ahol sikerrel jár az emberek átformálásában bűneik megbánása tekintetében.

Jónás kiválasztott egy feladat elvégzésére az Örökkévaló által. Ő azonban választott. A küldetés nem teljesítését választotta először. Később újra választott, és elfogadta a kiválasztottságot, és megtette, amire a Mindenható utasította. (Agrawal S. S. 2011)

4. A JÓNÁS-KOMPLEXUS TEÓRIA

Az előző fejezetben ábrázolt személyiség-jellegzetességet, Dr. Abraham Maslow *Az apa emberi természetűvé válik (The Father Reaches of Human Nature)* című könyvének második fejezetében, a Neurózis, mint a személyiségfejlődés kudarca (“Neurosis as a Failure of Personal Growth”) című tanulmányában mutatja be. Dr. Maslow szerint Jónás lelkében a következő gondolati fázisok játszódnak le: 1) felmerül az önmegvalósítás gondolata; 2) negatív élményeken megy keresztül (irányultság arra vonatkozóan, hogy megmeneküljön az önmegvalósítás gondolatától; ez zavart eredményez fejében); 3) megmenekülésért imádkozik az Örökkévalóhoz (az önmegvalósítás elfogadása, mint egy elérhető cél); és 4) a Mindenhatótól kapott küldetés befejeződése (a cél elérése megtörténik). (Maslow A. 1970)

Mind a négy állomás jól rögzített a Jónás-komplexus elméletben, mint egy általános útmutató arról, milyen lépéseken mennek keresztül az emberi létezők annak érdekében, hogy ne ériék el azokat a helyzeteket, amelyek sikereket eredményeznek számukra. Ez a menekülés; menekülés önmagunk legjobb képességei elől, a Jónás-komplexus teória központi gondolata. (Maslow A. 1971)

5. A JÓNÁS-KOMPLEXUS TULAJDONSÁGAI

Kivétel nélkül minden „normális” emberi létezőnek van saját, belső ösztönző ereje arra vonatkozóan, hogy fejlessze önmagát, és hogy minél többet megvalósítson rejtett képességei közül. Ezen ösztönző erő ellenére van néhány mélyen gyökerező gondolat, amelyek meggátolják, hogy jelen állapotról egy következő, egy magasabb fokozatra lépjen az illető.

Dr. Abraham Maslow a következők szerint sorolja fel a Jónás-komplexus jellemvonásait: 1) naggyá válás kikerülése; annak az állapotnak a kikerülése, ahol valakinek a tehetsége igazán beteljesedhet; 2) a nagyságtól való félelem arra gondolva, hogy a nagyság veszélyeket hordoz magában; 3) önmaga nagyságának, tehetségének és képességeinek felismerésétől való félelem nyomasztó felelősséghez vezethet; 4) félelem attól, hogy a nagyság elérése után az élet „rendkívüli” lesz; ez a különlegesség „összhangon kívüli” lehet és a társadalom többi része általi kiközösítéssel járhat; 5) félelem attól, hogy a folyamat túl erős, túl heves, és nagyfokú bizonytalansághoz vezethet; 6) a „kormánykerék feletti” uralom elvesztésének érzése, egyfajta megsemmisülés vagy szétesés; és 7) a valódi képesség elérése hasonló, mint az önhittség gyakorlása – egy „bűnös büszkeség”, ez paranoiához vezet. (Agrawal S. S. 2011)

Ezek a gondolatok adják az ember létezésének magját. Az emberi létezők közepszerűségben élnek, soha nem érve el létük igazi állomásait.

6. PSZICHOLÓGIAI KÉRDÉSFELVETÉS II.

A bibliai történetben, Jónás önmaga kiválasztottságával küzd. Élete és küldetése az Örökkévaló által kiválasztott, van viszont választási lehetősége életmódját illetően. Lelki vívódások után választja a számára kijelölt utat, a rábízott feladat elvégzését.

A terület kutatója, Dr. Abraham Maslow szerint a Jónás-komplexus két dolog miatt alakul ki az emberben: 1) alázatosság szükségességének érzése miatt; és 2) érzelmi labilitás okán, amely a megvalósulás folyamán a beteljesülésig végigkísér, s amelynek végigélése túlságosan kimerítő. (Maslow A. 2011)

Összefoglalva az előbbi fejezeteket, hangsúlyozom, hogy a „Jónás-komplexus: a sikertől való félelem, ami visszatartja az embereket az önmegvalósítástól”. (Maslow A. 2011)

A legnagyobb félelem a Jónás-komplexus teória szerint nem a bukástól való félelem. Sokkal mélyebb érzelmeket vált ki az individuumból a sikertől való félelem. Nem az a kérdés: Mi történik, ha elbukom? A kérdés: Mi történik, ha sikerrel járok?. (Agrawal S. S. 2011)

7. ÖSSZEGZÉS

A bibliai *Jónás könyve* része a zsidó liturgiának; jom kipur napjának délutánján, a zsidók szent napján, az engesztelés napján olvassák fel a világ zsinagógáiban.

Ez a történet számtalan interpretációs lehetőséget kínál. Ezek egyikét Dr. Abraham Maslow Jónás-komplexus elméletében *Az apa emberi természetűvé válik (The Father Reaches of Human Nature)* című kötetében mutatja be.

Írásom nem irányult *Jónás könyve* cselekményének bemutatására. Céлом volt viszont a főszereplő megismertetése az Olvasóval: bemutattam Jónás személyiségét, elsősorban annak változását és fejlődését. Célu tűztem ki az egyén vallásos hitének megjelenítését is a Jónással történt események alapján ábrázolva azt.

Publikációmban bemutattam Jónás tulajdonságaira alapozva egy új pszichológiai áramlatot, amely a bibliai *Jónás könyve* főhősének nevét viseli. Dr. Abraham Maslow részletesen foglalkozik Jónással, aki valamennyi emberben megtalálható, és küzdelmet vív azért, hogy a felszín alól előtörjön.

FELHASZNÁLT IRODALOM

“Abraham Maslow.”

Elérhetőség: <http://www.rpi.edu/~verwyc/MASLOWOH.htm>.

Letöltés ideje: 2011. június 10.

Agrawal, Sanjay S. (2011): “The Jonah Complex.”

Elérhetőség: <http://success-nirvana.blogspot.com/2007/03/jonah-complex.html>.

Letöltés ideje: 2011. június 10.

Maslow, Abraham (1971): *The Father Reaches of Human Nature*. Viking Press. New York.